

„SVÄTÁ TROJICA“ SLOVENSKÉHO FUNKCIONALIZMU

Lenka Baková

PREČO

V druhom ročníku štúdia na Fakulte architektúry STU nám študentom hovoril architekt Martin Kusý ako sa s jedným spolužiakom nikdy nevedeli dohodnúť na tom, ktorého z troch velikánov slovenskej architektúry majú na prvom mieste. Martin Kusý mal svoj rebríček architektov v slede Ferdinand Milučký, Vladimír Dedeček, Ivan Matušík, zatiaľ čo jeho spolužiak dával na prvé miesto Vladimíra Dedečka. Keďže v mojich vedomostach ešte stále existujú medzery, nedovolím si týchto troch architektov zoradiť podľa osobnej preferencie a len na základe vlastných odborných znalostí (hoci k mojim najmilším stavbám sa vyjadrím). V tejto eseji sa chcem nimi zaoberať bližšie, vedľa autormi našich najikonickejších stavieb – budova Slovenskej národnej galérie, Krematórium v Lamači či obchodný dom Prior, a možno potom dospejem k nejakému názoru, akokoľvek subjektívemu.

V KONTEXTE ČASU

Tieto diela vznikali v priebehu šesťdesiatych rokov, keď práve prebiehalo mierne uvoľnenie režimu a architektom nechýbali chuť či vízie skúšať nové koncepty, ktorými sa snažili zmeniť spoločnosť. Bol priestor začať budovať veľkorysé urbanistické celky a skúšať nové stavebné postupy, ktorých výhrou sa stala redukcia hrúbky nosných stien na 10 centimetrov. Zrkadlom tohto obdobia bol nepochybne aj časopis *Projekt*, ktorý začal vychádzať od roku 1959. Začali sa v ňom publikovať články odrážajúce súčasné postupy v európskej architektúre, často so socialistickým podfarbením, keďže sa tomu nedalo vyhnúť. Pritom sú stavby z tohto obdobia často osočované verejnoscou ako „komunistické“, hoci s komunizmom nemajú nič spoločné (nehovoří o tom, že režim mal od myšlienky komunizmu tiež ďaleko). Vladimír Dedeček sice často vo svojich dielach používal červenú farbu, no nie ako symbol, ale z presvedčenia, že biela a červená sa spolu skvele dopĺňajú.

A povedzme si otvorené, ak malo obdobie do roku 1989 nejaké pozitívum, boli to, či už svedomité dodržiavanie urbanistických plánov, prísnejšie regulácie, alebo prenechávanie štátnych zákaziek architektom a, samozrejme, vyhlásenie sútaží aj medzinárodného rázu. Doteraz najväčšou sútažou bola Medzinárodná súťaž na južný obvod Bratislavu (vyhlásená r. 1966), do ktorej sa zapojilo

19 krajin sveta. Že sa projekt Stavoprojektu nerealizoval vo svojej pôvodnej podobe, to je ďalšia vec a úplne iná debata, do ktorej sa teraz púšťať nejdem.

FERDINAND MILUČKÝ

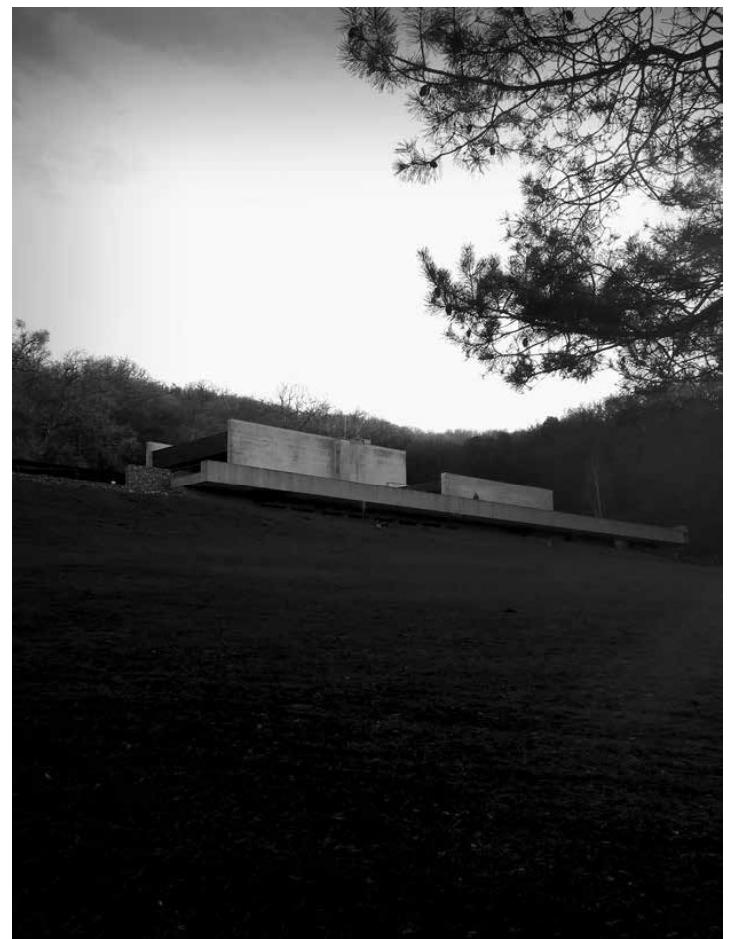
Architekt pochádza z remeselnickej rodiny. Otec klampiar, dedo kotlár a pradedo drotár v ňom zanechali cit pre materiál a schopnosť oceniť prácu ľudských rúk. Milučký sa vydal na cestu moderny, čo je cesta nemožná bez dobrého poznania histórie architektúry. Poznatky nabral napríklad štúdiom na vysokej škole u profesora Jana E. Koulu, na ktorého výskumoch ľudovej architektúry sa zúčastnil spolu s Vojtechom Vilhanom (s ktorým neškôr profesijne spolupracoval).

Tvorbou najviac blízky mu však bol Emil Belluš. Spolupracoval s ním na súťažnom projekte Pamätníka pre padlých vojakov na Slavíne (spolu s Ivanom Matušíkom). Ich projekt pozostávajúci z kolonády, ktorá „dotvárala priestor i panorámu mesta“¹, napokon aj výhral, hoci sa postavil projekt Jána Svetlíka, ktorý viac „išiel s dobou“. Obaja architekti, Belluš aj Milučký, mali spoločné remeselnicke zázemie či prísnu pracovnú etiku.

A najmä obaja sú „najvýraznejšie zjavy autenticky slovenskej architektúry 20. storočia“². Tento status Milučký nadobudol bez kopírovania ornamentu či vytvárania romantických replík; architekt sa zameral na principiálnu podstatu ľudového stavitelstva, používal všetky racionálne princípy moderny a súčasne udržiaval aj uměleckú kvalitu stavby. Pri tvorbe úzko spolupracoval s výtvarníkmi galandovského okruhu a pozýval ich k dovođeniu svojich diel.

Milučkého tvorivé obdobie možno rozdeliť na tri etapy: počas stalinistického obdobia, keď bola tvorba umelcov priveľmi obmedzovaná, sa architekt venoval interiérom a výstavníctvu, kde mohol tvoriť slobodnejšie; druhé obdobie (začiatok šesťdesiatych rokov) je typické Milučkého solitérnymi stavbami, kde patrí v podstate len zopár diel ako Krematórium v Bratislave, Dom umenia v Piešťanoch či Veľvyslanectvo ČSSR v Ríme; v treťom období vstupuje architekt do historického prostredia a venuje sa celé osemdesiate roky najmä bratislavskému historickému jadru a Hradnému vrchu, kde sa zrealizovali len niektoré časti jeho projektov. Do historického prostredia vstupuje aj vo svojom

Krematórium a urnový háj
Autorka foto: Lenka Baková, december 2017

rodnom meste – v Rajci, kde rekonštruuje renesančnú radnicu.

Z Milučkého tvorby ma zaujímajú predo-všetkým jeho solitérne stavby či urbanis-tické zásahy, kedže interiéry a výstavy sú diela dočasné, a teda už nemám šancu zažiť ich pôvodnú krásu. (Obávam sa, že aj krematórium stihne rovnaký osud.) Po lepšom spoznaní Krematória a Domu umenia je mi len ľuto, že nebolo tých stavieb viac a že tak architekt nepokračoval v rozvíjaní modernej slovenskej architektúry.

Medzi znaky jeho tvorby patria hlavne vý-razné pozdĺžne steny (Krematórium, Dom umenia, vlastný rodinný dom), prelínanie interiéru do exteriéru, drevené lamely či mrežovina a prelínanie a prechod stropných pod-hľadov tvoriace motív plynutia.

KREMATÓRIUM

Stavba začala vznikať opačným prístupom, ako bolo zvyčajné, a sice po nájdení vhodnej lokality bola situovaná pomedzi staré stro-my, a teda sa nesadili nové stromy okolo no-vostavby. Čo ma na Krematóriu púta najviac, je jeho krásne zapadnutie do okolitej prírody/hája a dodržanie miesta *genia loci*. Výber správneho miesta je však len polovica úspechu, umiestnenie stavby na vrchol kopca s dl-hým oblúkovitým nástupom má obrovský výz-nam a až ním sa stáva z nejakej polohy *mesto* a odhaluje tak potenciály prítomné v danom

prostredí (ako píše Norbert-Schultz)⁴. Architekt Milučký hovorí, že ho „priťahovala škandinávska úcta k prírode, stelesnená v štokholmskom lesnom cintoríne od E. G. Asplunda, alebo v kaplnke s výhľadom do lesa vo fínskom Otaniemi od manželov Sirénovcov“³. A, samozrejme, nechýba ani inšpirácia barcelonským pavilónom od Miesa van der Rohe.

Ďalším bodom, prečo je mi táto stavba najmilšia, je pravdepodobne veľmi sub-jektívna. Pramení len z môjho presvedčenia, že čas cintorínov s obrovskými mramoro-vými náhrobkami je dávno preč. Preto mi ako miesto posledného odpočinku príde urnový háj perfektný, obzvlášť toto romantické prostredie.

Priznám sa, že som vnútri ešte nebola, a tak nemôžem oceniť vnútorný koncept auto-ra, minimalistický interiér či prepojenie s exteriérom veľkými preskleniami, na ktorých je stavba založená a zažiť tak duchovnú atmosféru interiéru. Ostáva mi tak možno zmyslové vnímanie stavby a jej kompozície a moje subjektívne pocity, ktoré mi však pomáhajú sa s prostredím identifikovať.

Veľmi ma oslovia kompozícia diela. Spomínaný dlhý prístup k stavbe má, samozrejme, svoj význam. Doska, ktorá prevísa nad kopcom a podčiarkuje horizontalitu stavby, mi kompozične možno pripomína Falling Wa-ters alebo vilu Tugendhat, obe moje oblúbené

stavby. Až z nej vyrastajú ďalšie steny, hlavné pozdĺžne a zopár zvislých prvkov, ktoré mi harmonicky zapadajú do kompozície. Z tohto by som mohla usudzovať, že horizontálna mierka je môjmu oku lahodiaca (čo platí pre ľudí všeobecne). Samozrejme, krásne gotické či barokové kostoly sa vymykajú z tohto pravidla, ale treba si uvedomiť, že horizontálna monotónnosť by nám tiež prekážala, a tak občasné vysoké vežičky a monumentálne stavby (vo vhodnej mierke) oku dobre padnú. Stále však platí, že prevládajúca horizontalita je mi prednejšia ako prevládajúca vertikalita.

Ako som už spomína, architekt rád spo-lupracoval s umelcami a aj pri tomto projekte s výtvarným umením rátal; do centra kompo-zície umiestnil výtvarnú dominantu – tote-mový stĺp od Vladimíra Kompanka, ktorý bol inšpirovaný drevenými krížmi dedinských cintorínov².

Kedysi bol háj osamotený na okraji mesta, v súčasnosti sa oproti nemu nachádza mega-lomanská stavba obchodného domu OBI. Či tam môže byť, alebo nemôže byť, nechám na každého osobný názor.

VLADIMÍR DEDEČEK

O pánovi architektovi som sa dozvedela, že to, že vyštudoval architektúru na Slovenskej vysokej škole technickej, spôsobila ná-hoda – zmeškal totiž nástup na lycéum vo Francúzsku, kde mal študovať sociológiu

a politológiu⁵. Je mi to nesmierne sympatické, keďže to len potvrdzuje môj názor, že čokolvek chcete v živote dosiahnuť, najdôležitejšia je tvrdá práca a netreba sa vyhovárať na nedostatok talentu.

Vladimír Dedeček počas svojej kariéry vytvoril viac ako deväťdesiat architektonických projektov a realizácií, ktoré ukazujú jeho jasný a konzistentný prístup k projektovaniu. Jeho rukopis zahŕňa dôraz na rytmus a až sochársku plasticitu, ktorá je však skĺbená s jednoznačnosťou základných geometrických útvarov⁶. Vždy zostával verný modernému konceptu a zo všetkých troch architektov by som jeho tvorbu asi najviac stotožnila s pojmom funkcionalizmus.

Začal s projektovaním školských stavieb, ktorým sa venoval počas celej svojej kariéry. Najznámejšou je určite budova VŠP v Nitre, ktorej hmotové riešenie je často prirovnávané k dielam Oscara Niemayera či Luigi Nerviho¹³, ďalšie školské stavby zahŕňajú Prírodovedec k fakultu a Matematicko-fyzikálnu pre UK alebo areál študentských domovov v Mlynskej doline. Dedeček napokon tvoril najmä verejnú stavbu, často v Bratislave s dôležitou reprezentačnou funkciou (Slovenská národná galéria, Slovenský národný archív, Najvyšší súd). Za zmienku určite stojí aj výstavný areál Incheba EXPO v Petržalke.

Architekt hovorí o sebe, že „premenil navrhovanie skôr na robotu“ a „nikdy sa necítil ako umelec“.

Na výstave Práca povedal: „Necítim sa ako vynálezca myšlienok. Všetko, čo je v mojej architektúre, nájdeš v učebnici deskriptívnej geometrie, len musíš pozorne listovať.“⁶

GALÉRIA

Od Vladimíra Dedečka mám najradšej prístavbu Slovenskej národnej galérie, a to z niekoľkých dôvodov: je to jedno z jeho „najsochárskejších“ diel, nachádza sa v centre mesta, kde sa často prechádzam, a teda je mi často na očiach a možno je v tom aj troška rebélie, keďže dodnes má naň verejnosc opačné názory. V tejto práci nemám príliš veľa priestoru na detailné rozoberanie tohto diela, jednak si na to netrúfam a jednak nie je mojím cieľom zaznamenať jeho história. Uvediem len niektoré zaujímavé fakty, ktoré som sa dočítala napríklad v bakalárskej práci študentky filozofie o Galérii⁷.

Na Premostenie (ako sa často prístavba nazýva) a ďalšie prevádzky pre galériu bola vypísaná architektonická súťaž, ktorú Dedeček vyhral, hoci tomu predchádzalo poverenie na vypracovanie štúdie od riaditeľa SNG. Jeho návrh mal niekoľko verzií, pričom finálna verzia obsahovala navyše kaskádové garáže pri administratívnej budove. Dedeček svoj návrh vyhlásil v roku 1964 za „triezvy a konzervatívny“, s čím pravdepodobne súhlasila aj rada ministerstva kultúry, ktorá označila návrh aj za „prežitý“ a tak architekt prepracoval projekt zas. A dobre, že tak urobil, lebo tak práve vzniklo vyzdvihnuté Premostenie, ktoré je pre stavbu v súčasnosti také charakteristické.

Za dva týždne stihol projekt prepracovať a v novembri 1969 sa začalo s výstavbou. Výstavbu by som zhrnula takto: už v prvých dvoch etapách výstavby bola realizácia len fragmentom pôvodného zámeru a tým, že neboli asanované obytné domy, ktoré asanované boli, nevybudoval sa vstup do galérie na západnej strane, čo areálu uškodilo asi najviac. Zvyšné dve etapy ani neboli postavené. Keď sa pozrieme na autorov pôvodný zámer na modeli, hned' vidíme, kde sa všetko pokazilo a vidíme, že Premostenie vyzerá medzi dvoma budovami akosi „odsieknutō“, akoby malo byť trochu dlhšie, keďže aj malo byť. Že materiálové riešenie fasády malo byť tiež pôvodne iné (travertín, potom sklomozaika), to je už len čerešnička na torte a použitý hliníkový obklad je aspoň biely v kombinácii s Dedečkovou oblúbenou červenou, hoci on by bol skôr za zlatý⁸. Rekonštrukcia Premostenia od ateliéru BKPŠ (M. Kusý, P. Paňák) ráta so zlatým obkladom a som zvedavá, ako a kedy (predpokladá sa rok 2019) sa rekonštrukcia podarí. Lebo, ako to už býva, keď sa môže niečo pokaziť, tak sa to pokazí a pri výstavbe Premostenia sa robilo toľko skratiek, že stavba bola odovzdaná investoriu s više 1 200 nedostatkami a chybami⁹. Tak sa stalo, že v roku 2001 musela byť táto časť Galérie zatvorená kvôli nevyhovujúcim hygienickým podmienkam ohrozujúcim exponáty a odtedy je nepoužívaná. Nikdy som tam nebola, a preto netrpezlivо čakám.

Ked' si pozriem Dedečkov zámer a výsledok, vidím nedostatky a chápem, prečo by mohla verejnosc toto dielo nemať rada, avšak jej nechut' nikdy nepramení z nejakého objektívneho pochopenia, či už konceptu

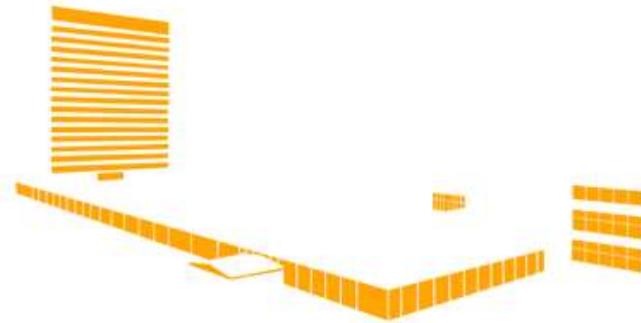
stavby, alebo zámeru autora a už vôbec nie zo širšieho spoločenského významu stavby. A že je jedným z dôležitých milníkov vo vývoji slovenskej modernej architektúry, to je fakt.

IVAN MATUŠÍK

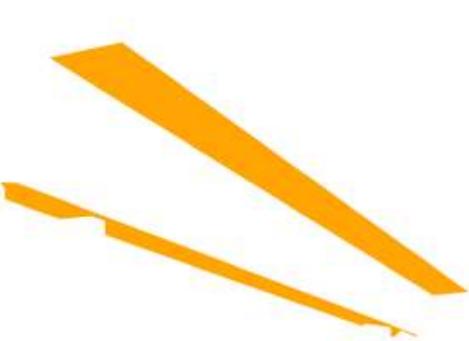
Architekt hovorí, že jeho záujem o štúdium architektúry vyplynulo z jeho záľuby v modelovaní lietadiel a v samotnom lietaní – plachtení, z čoho získal cit pre priestor. Medzi jeho oblúbených architektov patrili Frank L. Wright či prvá generácia československých architektov. Na začiatku kariéry sa mu podarilo aj vystretovať do zahraničia za škandinávskou architektúrou, ktorú považoval za ideál. Vidímu tu paralelu s Ferdinandom Milučkým, ktorý sa tiež inšpiroval severskou architektúrou. Architekt sa počas svojej kariéry dostal k niekoľkým zákazkám, ktoré zmenili tvár Bratislavu. Ako prvý vytvoril nákupné stredisko Slimák, v tom čase medzi bytovkami, a tak koncept skôr introvertného priestoru s dvorom u prostred dával zmysel. Ďalšími prácami boli Sanatórium Baník v Bojniciach a komplexné riešenie Kamenného námestia s hotelom Kyjev a obchodným domom Prior, ktoré rozoberiem bližšie. Ďalšou ikonicou stavby je Nová tržnica na Trnavskom mýte, ktorej interiér bol veľmi moderný a asociáciou mi pripomína konštruktivistické riešenie farebných rúr Centra Pompidou v Paríži. Tento interiér som už nestihla zažiť, čo mi je veľmi lúto.

Jedným zo znakov Matušíkovej tvorby by som povedala, že je experiment. Je to najviac očividné napríklad na jeho prvej stavbe – OD Slimák, ktorá má aj na súčasné po-mery netradičný výraz, a pri rodinnom dome Elipsion z roku 2005. Matušík jednoducho vždy tvorí podľa svojho umeleckého cítenia a nedbá na spoločenské podmienky. Pri svojej tvorbe tiež vychádza z funkcionalizmu a kompozične sa drží základných geometrických tvarov, vďaka čomu je často obviňovaný z formalizmu.

Okrem tvorby Matušík počas celej svojej kariéry publikuje v rôznych odborných časopisoch svoje názory na súčasnú architektonickú scénu a najmä na stavebný rozvoj Bratislavu. Vidí, ako sa po čase pristupuje nielen k jeho stavbám, ale aj k ostatným pamiatkam architektúry 20. storočia (súčasný stav Tržnice je na zaplakanie, ak si pozrieme originálny interiér už len na fotografiách, zámer

OD Prior
Grafická práca, autorka: 12/2017

Budova Slovenskej národnej galérie
Grafická práca, autorka: 12/2017

majiteľa Kyjeva a Prioru tento komplex zbúrať bol, mierne povedané, nemiestny a sám architekt bol nešťastný zo stavu Slimáka); okrem toho si všíma, ako sa riešia najdôležitejšie priestory v našom hlavnom mieste a okrem kritiky sa snaží aj niečo spraviť – súťaž z roku 2002 na riešenie bratislavského Podhradia aj vyhral, no o zákazku prišiel bez nejakej uvedenej príčiny, keď vtedajší primátor stornoval výsledky súťaže. Medzi najväčšie „hriechy“ stavebných počinov považuje riešenie nábrežia Dunaja, kde patrí napríklad výstavba Auparku, ktorá mala potenciál spraviť zo Sadu Janka Kráľa centrálny mestský park. Tiež nie je nadšený „novým“ Starým mostom a terajším riešením Podhradia; Zuckermanel je teraz lokalitou vyhradenou pre drahé byty a nemá žiadnu zjednocujúcu koncepciu. Prednostnú pozornosť si zasluhuje aj Špitálska ulica, ktorá ako jedna z najhlavnejších dopravných tepien mesta má nevhodné riešenie; chýbajú jej chodníky pre chodcov, stromové aleje či záhytné parkoviská a tak popiera poslanie ulice ako kultivovaného verejného

priestoru¹¹. Matušík toho napísal naozaj vela, a teda aj po dopísani tejto práce bude moje štúdium ďalej pokračovať.

KAMENNÉ NÁMESTIE

Na rozdiel od Krematória a Galérie, Obchodný dom Prior mám šancu navštievoať častejšie a zažívať tento priestor už asi 15 rokov. Na začiatku urbanistického celku hotela Kyjev a OD Prior bola verejná súťaž, ktorú vyhral Matušík a kolektív v roku 1960 (architekt mal 30 rokov!). Kompozícia jednoznačných hmôt je charakteristická väzbami medzi jednotlivými časťami, ktoré sú „súčasne nositeľmi sémantického významu, keď robustný trojhran (obchodný dom I) je znakom stability, výškový objekt (hotel Kyjev) a markízy obrazom vznosnosti, horizontálna hmota (obchodný dom II) znakom pokoja a mohutná rampa symbolom kotvenia a pevnej väzby s prostredím“¹⁴. Vysoká hmota hotelu s úzkym 75 cm modulom stojí len na jednoposchodovej podnoži. Trojhran

vyplýva z konfigurácie nárožia a z hry samostatných geometrických útvarov, ktorí historici prirovnávajú ku Corbusierovi¹⁵, čomu nahráva aj výrez na objeme trojhraňa, aký používal aj Le Corbusier. Takto vniklo architektonické dielo, harmonické zo stránky konštrukčnej i funkčnej. Prior sa stal v tom čase najväčším obchodným domom v Československu a celý komplex nadobudol spoločenský význam meniaci centrálnu časť Bratislavu. Bez tohto diela si mesto neviem predstaviť.

V súčasnosti Kamenné námestie nie je celkom príjemný verejný priestor. Okrem drobných prevádzok, ktoré sú na námestí roztrúsené, a parkoviska, ktoré robia z námestia menej atraktívne *mesto* a trochu aj asociálne prostredie, mi naňom prekáža to, že je z obytného a obchodného domu z roku 1935 od architekta Endre Steinera spravený reklamný pútac – vásade, kde sa nenachádzajú okná, je na fasáde veľkoplošná reklama. Modernistická budova je momentálne farebne rozbitá

a ako osempodlažná stavba má na námestí celkom dôležité postavenie. Okrem tejto budovy si celé námestie zaslúži architektonické či iné dotvorenie a koniec koncov aj Matušík hovorí, že námestie treba vhodne doplniť novými kultúrnymi vrstvami^{11, 12}.

ZÁVER

Všetci traja architekti majú veľký podiel na tom, ako vyzerá moje rodné mesto, preto ma ich tvorba veľmi zaujíma. Od Milučkého ikonického krematória, Dedečkove školské stavby a výstavné komplexy až po Matušíkove veľké zásahy v Bratislave, ktoré pretvorili mesto a snažili sa mu vdýchnuť život – všetky tieto stavby sú také dôležité, že keď som jednému známemu o pánoch architektoch hovorila, zjednodušene povedal, že oni v podstate „urobili celé mesto“. Možno mal taký pocit vďaka tomu, že upravili tvár najmä centru a jeho bezprostrednému okoliu. No súhlasím.

Preto ma veľmi neteší ich súčasný stav. Krematórium sa pomaly rozpadáva, Kyjev je nedostupný – samotného Matušíka doň nepustili, a Kamenné námestie je rozbítne rôznymi nezmyselnými prevádzkami. Chvalabohu, majiteľ Prioru odstúpil z plánu komplexu zbúrat.

Je zaujímavé, že Dedečkove stavby dodnes slúžia v zásade bezo zmeny (súdim podľa Incheby či Najvyššieho súdu a ďalších), hoci uznania od verejnosti sa im veľmi nedostáva. Momentálne (12/2017) prebieha už spomínaná rekonštrukcia SNG, na ktorú sa veľmi tešíme, keďže je v rukách dobrých architektov. Možno jej konečne prídu na chuť aj laici, ktorí sa nie a nie so stavbou vyrovnat, a pochopia, že nemajú právo žiadat od architektov, aby v 20. a 21. storočí navrhovali klasicistické a neoslohové budovy.

Architekti boli rovesníci, počas svojho najplodnejšieho obdobia mali v zásade rovnaké možnosti, čo sa týka dostupných materiálov a ako možno vidieť, každý z nich má celkom inú kariéru. Milučký začína

u profesora Koulu, potom u Belluša spoju s Matušíkom, ďalej vytvára autentickú slovenskú architektúru, venuje sa viac interiérom, až príde jeho posledné dielo, za ktoré pokladám interiér CK Tatratur z roku 1991. Kvantitou realizovaných diel zaostáva za Dedečkom, ktorý bol veľmi plodným architektom a prispeľ najmä školskými či kultúrnymi stavbami až prichádzam k Matušíkovi, ktorého tvorba presahuje až do 21. storočia a vidno, že s výdobytkami modernej doby sa vyrovnáva viac než úspešne a pokračuje v experimentovaní. Preto by som veľmi rada videla, ako by vyzerala budova od Milučkého či Dedečka v roku 2017 a či by aj v súčasnosti boli tými, ktorí posúvajú hranicu modernej architektúry.

Spomenula by som ešte jednu zaujímavosť, ktorá architektov spája – všetci traja radi používajú červenú. Matušík to vyslovene sám hovorí¹⁰, o Dedečkovi som to počula a u Milučkého som to videla na staršej fotografii z interiéru Domu umenia v Piešťanoch.

Moje konečné subjektívne poradie architektov by som zhodnotila takto: Ferdinand Milučký, potom Ivan Matušík a Vladimír Dedeček takmer narovnako. Avšak Matušík má u mňa vďaka svojmu rodinnému domu a veľkému prínosu pre Bratislavu skôr druhé miesto.

Beriem si k srdcu aj odkaz tohto architekta: „Mladej generácii slovenských architektov prajem veľa tvorivého zápalu, aby naplno využila možnosti, ktoré prináša doba. Aj tá má svoje špecifiká, no poctivosť, charakter a vlastný názor sú i nadálej vlastnosťami ľudzka v tvorivom povolaní, ktoré ho bezpečne môžu priviesť k úspechu.“

Študentská esej na tému Moje malé dejiny architektúry bola napísaná v akademickom roku 2016/2017, keď bola autorka študentkou III. ročníka Fakulty architektúry STU. Text, kvôli zachovaniu autenticity študentského prejavu, podstúpil len nevyhnutné úpravy.

- 1 JASLOVSKÝ, Marián, Matušík, Ivan: Živé budovy treba rešpektovať. In: SME [online]. 6/9/2008. Dostupné na: <https://www.sme.sk/c/4062573/ivan-matusik-zive-budovy-treba-respektovat.html> [cit. 30. 12. 2017]
- 2 DULLA, Matúš: 1998. Architekt Ferdinand Milučký. Bratislava: SAS, 99 s.
- 3 VOŠTENÁKOVÁ, Zuzana: Krematórium bolo pre mňa výzvou. In: Slovenské pohrebníctvo [online]. 2/9/2011. Dostupné na: <http://www.pohrebnictvo.sk/krematorium-bolo-pre-mna-vyzvou/> [cit. 22. 10. 2017]
- 4 NORBERG-SCHULTZ, Christian: Genius loci – Krajina, mesto, architektura. Doktorát, 2010 s. 18.
- 5 <http://www.teraz.sk/magazin/architekt-vladimir-dedecek-vyrocie-prof/85628-clanok.html>
- 6 NEMETH, Jana: Vladimír Dedeček – architekt, ktorý sa nebál radikálnych riešení. In: Denník N [online]. 7/1/2016. Dostupné na: <https://dennnik.sk/337306/vladimir-dedecek-architekt-kto-ry-sa-nebal-radikalnych-rieseni/> [cit. 29. 12. 2017]
- 7 VITÁZKOVÁ, Timea: Vladimír Dedeček a pŕistavba SNG v Bratislave v kontextu jeho tvorby: Bakalárska práca. Brno 2016. Masarykova univerzita v Brne.
- 8 VALLO, Matúš. Náčelníci sa schádzali do kruhu. Týždeň. 2015, 7(6), s. 56 – 57.
- 9 KUSÁ, Alexandra: K výstavbe Slovenskej národnej galérie: (Výber z faktografie). Projekt: Revue slovenskej architektúry. 2001, 43(2), s. 17. [10] ARCHTUNG: Ikony: Štvorec vs. Kruh – Ivan Matušík: dokumentárny film, 2016, Bratislava.
- 11 ZERVAN, Marián, Matušík, Ivan: Aj malé národy možno identifikovať podľa ich architektonickej kultúry. In: ASB. 3/5/2007. Dostupné na: <https://www.asb.sk/architektura/architekti/ivan-matusik-aj-male-narody-mozno-identifikovat-podla-ich-architektonickej-kultury> [cit. 30. 12. 2017]
- 12 LEŽOVIČOVÁ, Lucia: Muž, ktorý zmenil Bratislavu: Som rád, že som sa nepodieľal na stavbe Slavína. In: Hospodárske noviny. 26/9/2017. Dostupné na: <https://style.hnonline.sk/osobnosti/I032717-muz-ktory-zmenil-bratislavu-som-rad-ze-som-sa-nepodelal-na-stavbe-slavina> [cit. 30. 12. 2017]
- 13 <http://www.archiweb.cz/vladimir-dedecek> [cit. 31. 12. 2017]
- 14 MATUŠIK, Ivan: Kamenné námestie. Bratislava, 2007, s. 38.
- 15 DULLA, Matúš – MORAVČÍKOVÁ, Henrieta: Architektúra Slovenska v 20. storočí. Bratislava: Slovart, 2002, 512 s.